

สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

รายงานฉบับสมบูรณ์ชุดโครงการวิจัย เรื่อง
การศึกษาเพื่อพัฒนานโยบายและกลไก
การส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม

นำเสนอโดย

ดร.พีรธร บุณยรัตพันธุ์ และคณะ

สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

มหาวิทยาลัยนเรศวร

หัวหน้าชุดโครงการวิจัย

ดร.พีรธร บุญยรัตพันธุ์

- ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยนเรศวร
- รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

คณะผู้วิจัย (มหาวิทยาลัยนเรศวร)

นายบุญส่ง กวยเงิน

รักษาการหัวหน้างานวิจัยและนวัตกรรมชุมชน

นางสาวกนกวรรณ วราภรณ์วิมลชัย

รักษาการหัวหน้างานนโยบายและแผน

นายกมลเลิศ โพธิกนิษฐ

นักวิจัยชำนาญการ

นางสาวภารดี อาจละสุทธิ์

นักวิจัยในโครงการ

นางสาวสาวินี สีนดี

ผู้ช่วยนักวิจัยในโครงการ

คณะผู้วิจัย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

นางสาวนภาพรณ บัวแก้ว

นักสังคมสงเคราะห์ ชำนาญการ

นางสาวอรวิทย์ ไชยชนะ

นักสังคมสงเคราะห์ ชำนาญการ

นางสุญญินท์ สมบัติศิริ

นักสังคมสงเคราะห์ ชำนาญการ

คำนำ

ชุดโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมนี้ เป็นการศึกษาสถานการณ์ทางสังคมในประเด็นของสถานการณ์ปัญหาของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ทั้งเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่ของประเทศไทยและวิเคราะห์สถานการณ์ของสังคมไทยในการพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาคและการพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือในการวางรากฐานสู่การขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับพื้นที่เป็นอย่างดี

ผลการศึกษามีได้สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ของสังคมไทยจากฐานข้อมูลเอกสารสำคัญของประเทศ ผู้รู้ในวงกว้าง และข้อมูลสถานการณ์จริงของพื้นที่เพื่อนำไปเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม นอกจากนี้เป็นการสังเคราะห์เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือในการวางรากฐานสู่การขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ และจากการศึกษาพื้นที่ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในระดับต่างๆ ที่เป็นองค์ความรู้และเครื่องมือสำคัญในการวางรากฐานสู่การขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางใน

การขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมไทยเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม
ที่อยู่เย็นเป็นสุขของสังคมไทยในอนาคต

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการวิจัยฉบับนี้คงจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อ
หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานและหวังว่าจะเกิดประโยชน์ต่อกระทรวงการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์ในการนำไปใช้ผลักดันนโยบาย ยุทธศาสตร์ และเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการ
ปฏิบัติงานที่สามารถสนองต่อความต้องการของชุมชนในอนาคตอย่างแท้จริง

พีรธร บุญยรัตน์
หัวหน้าชุดโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

ชุดโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาค
และความเป็นธรรมในสังคมนี้ เป็นการศึกษาสถานการณ์ทางสังคมในประเด็นของสถานการณ์ปัญหา
ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆทั้งเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่ของประเทศไทยและวิเคราะห์สถานการณ์ของ
สังคมไทยในการพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม
ทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาคและการพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือในการวางรากฐานสู่
การขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม
เพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาค
และความเป็นธรรมในสังคมที่นำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต
สถาบันครอบครัวและชุมชนต่อไปได้อย่างเหมาะสม

สำหรับการทำงานในชุดโครงการวิจัยนี้ เป็นการดำเนินงานภายใต้ความร่วมมือระหว่าง
สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวรร่วมกับสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่แนวทางการปฏิบัติงานพัฒนาสังคมของ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมได้ตรงตามสภาพการณ์ปัจจุบันอย่างแท้จริงและเต็มศักยภาพ

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ นายปริญญ์ ปานทอง รองอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพยากรสินมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ ของงานวิจัยครั้งนี้ ด้วยความเอาใจใส่และข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัยในครั้งนี้

งานวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือจากพื้นที่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากการสังเกต จากการสนทนากลุ่ม และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและภาพถ่ายในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

พีรธร บุญยรัตพันธุ์
หัวหน้าชุดโครงการ

บทคัดย่อ

ชุดโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความ เป็นธรรมในสังคมนี้ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์ของสังคมไทยเพื่อพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมและการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือในการวางรากฐานสู่การขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม

คณะผู้วิจัยนำเสนอข้อค้นพบจากการทบทวนเอกสาร ตำรา บทความ เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ในวงกว้าง และจากการศึกษาสถานการณ์จริงในพื้นที่ทั้งใน

พื้นที่เขตเมืองและพื้นที่เขตชนบท กล่าวคือ ในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนั้นมีความเชื่อมโยงกัน ทำให้เห็นภาพรวมของปัญหาของสังคมไทยในแต่ละมิติของประเด็นต่าง ๆ ทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาคสามารถสรุปประเด็นปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันที่เป็นปัญหาที่รุนแรงในสังคมไทยเป็นอันดับแรก คือ ปัญหาความยากจน รองลงมา คือ ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องได้รับการแก้ไขและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมที่ควรดำเนินการเพื่อเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเป็นการเพิ่มโอกาสในความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม

ในส่วนการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและพัฒนานโยบายสังคมและเครื่องมือในการวางรากฐานสู่การขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมและการศึกษาพื้นที่ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในระดับต่าง ๆ ในระดับมหภาคและระดับจุลภาคสามารถสรุปได้คือองค์ความรู้ว่าด้วยการพัฒนาและเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมในประเทศคือ องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง แผนชุมชน การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย การจัดการทรัพยากรที่ดิน การจัดสวัสดิการชุมชน และการพัฒนากองทุนภายในชุมชน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญที่จะเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาความยากจนและแก้ไขปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรสำหรับองค์ความรู้ว่าด้วยการพัฒนาและเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมของต่างประเทศ คือ ระบบความช่วยเหลือด้านสังคม นโยบายสวัสดิการสังคมและระบบความมั่นคงทางสังคม นโยบายรัฐสวัสดิการ และการจัดตั้งธนาคารเพื่อคนจน ซึ่งนโยบายดังกล่าวในแต่ละประเทศได้องค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนและการเข้าถึงทรัพยากรสามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในประเด็นดังกล่าวลงได้

สำหรับการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่นำไปสู่การส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์กล่าวคือ กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ มีดังนี้ 1) เสริมสร้างเศรษฐกิจฐานชุมชนและการเข้าถึงทรัพยากร 2) หนุนเสริมพลังการพัฒนาสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และ 3) พัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างหลักประกันความเป็นอยู่ ซึ่งในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ มีเป้าประสงค์ในแต่ละมิติกล่าวคือ มิติพัฒนาองค์กร มิติประสิทธิภาพ มิติคุณภาพบริการ และมิติประสิทธิผล ที่จะนำไปสู่มาตรการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่